

Н.ФӘТТАХ “ИТИЛ СУЫ АКА ТОРУР”

(ГЕРОЙЛАРГА ХАРАКТЕРИСТИКА,
СҮЗЛЕК ЭШЕ, ӘСӘРДӘГЕ ТӨП
КАРШЫЛЫКЛАР)

СҮЗЛЕК

- **АЛПАГЫТ** –батыр, алып, көрөшчө.
- **БИ** –эре хужа, жир-су, байлык иясе; бай кеше.
- **БИКӘ** –хужаның хатыны, танылган нәселдән булган кыз яки хатын.
- **БИТЕК** –язу, хат.
- **БИТЕКЧЕ** –язу-сызу эшләрән алып баручы.
- **ЙОЛЫК** –корбан чалу.
- **ЙОЛЫК ТУЕ** –корбан бәйрәме
- **КАГАН** –борынгы төркиләрдә дәүләт башлыгы, хан, патша.

- **КАТАУ** –коймалар белән ныгытылган, кораллы гаскәр тарафыннан сакланыла торган торак урын. Анда гадәттә ханнар, биләр яшәгән.
- **КАЛАН** –сугышта жиңелүчегә түли торган еллык салм, ясак.
- **КАМ** –йола-дин башлыгы.
- **ОГАН** –көрәшче, сугышчы.
- **РУМ** –християн динендәге кеше.
- **СУКМАН** –батыр сугышчы, алып.

- **ТОТЫК** –берэр таләпнен үтәлүен тәэммин итү өчен дошман якларның берсе тарафыннан кулга алынган каршы як кешесе (заложник).
- **ЯГЫ** –дошман.
- **ЯЗЫК** –гаеп, ярамаган эш.
- **УГЛАН** –хан яисә би баласы.
- **ЧУМАК** –мөселман динендәге кеше.
- **ЫМ** –сугышчыларның очрашканда берберсен тану өчен алдан билгеләп куйган сүзе, пароль.
- **ЖӨФҮТ** –яһүд динендәге кеше.

ӘЛЕГЕ ӨЗЕКТӘ СҮЗ КЕМ ТУРЫНДА БАРА?

- “Атасы кебек ул таза,эре сөякле иде . Тик аңа караганда ул буйга тәбәнәгрәк, иңбашка киңрәк. Борын асты әле аның яңа гына караеп килә”.

ЖАВАП:

- ТОТЫШ

- “Ул үзенең үткән бала чагы белән, көн дә күреп өйрәнгән агач өйләр, тар урамнар, жылдә-яңгырда караеп беткән коймалар, капкалар белән, кырыс ирләр белән, зәңгәр төтеннәр белән саубуллашты”.

ЖАВАП:

ТОТЫШ

- “Ул илле яшьләр чамасындагы богадай таза, имәндәй төз, озын буйлы ир иде. Тик бу тыштан караганда гына шулай. Таза”имәннең” эченә корт төшкән иде”.

- Күрэн би

- “Ул чибәр, би аны башкаларга караганда да ныграк ярата. Бу аңа икеләтә көч бирә. Ул инде үзен дә, углын да юкка-барга кыерсыттырмый башлады. Киресенчә, элеккеләрнең үчен кайтарырга теләп, көндәшләрен, әкрелләп-әкрелләп, ул үз кулына ала барды”.

- Койтым бикә

-
- “Кыска итеп киселгән сакал-
мыеклы, озынча битле,
очкынланып торган шаян,
тере күз карашлы чандыр бер
кеше.”

- Ямгырчы би

- “Юлда,тар аралыкта яхшы акбүз атка атланган бер кеше күренде. Бу кеше йөзлөгән, меңлөгән ир-атлар арасында таудай калкып, ерактан ук күзгә ташланып тора иде.”

- Алмыш хан

- “Баштанаяк ул тимергә төренгән, шуңа күрә аның сөңге, кылыч үтәрдәй бер генә йомшак җире дә юктыр кебек. Үзенең таза, көр кола атында ул таштан уеп ясалган баганадай нык утыра; киң битле, зур башлы.”

- ЧЭЖЭН алпагыт

-
- “Ул чирмеш, урман кешесе, шуңа күрә атта яхшы орыша алмый. Аяк өсте орышка исә аңа беркем каршы тора алмый иде.”

-
- Будрач сукман

-
- “Үзенең жиңгәнлеген белдереп, кызыл итеге белән аның күкрәгенә басты, кылычын итек башы янына терәде.”

- Кориыч-Тимер

ӘСӘРДӘГЕ ТӨП ҚАРШЫЛЫҚЛАР:

- КҮРӨН БИ
- (Ақ бүре ыруы)
- АЛМАШ ХАН
- (Болгарлар ыруы)

СӘБӘБЕ:

Алмаш ханның әтисе Шелкә
үлгәч, Күрән би аңа 3 ел
калан түләмәгән. Ул шуны
алырга килгән.

СӘБӘБЕ:

- Илне, Ак бүре
ыруын саклап калу
-

НӘТИЖӘ:

- Тотыш өченче алып, Корыч-Тимер белән сугышканда жиңелә, шуннан соң, Алмаш хан аны үзенә тотык итеп ала.